

INTERJÚ

„... részesei voltunk az átalakulásnak...”

A rendszerváltozás huszonötödik évfordulója kapcsán a *Belügyi Szemle* dr. Túrós András, az akkori országos rendőrfőkapitányt kérdezte, hogyan látta belülről a rendőrség átalakulását.

■ *Hogyan emlékezik vissza a rendszerváltozás előtti rendőrségre?*

Túrós András: 1989-ben és 1990-ben én vezettem az Országos Rendőr-főkapitányságot belügyminiszter-helyettesi rangban. Akkor tulajdonképpen így társították a két funkciót, közbiztonsági miniszter-helyettes is voltam, s egyben országos rendőrfőkapitány is. Történelmi szerencsémnek tartom, hogy abban az átmeneti időben, a rendszerváltozás éveiben ilyen fontos beosztást tölthettem be. Tulajdonképpen részesei voltunk az átalakulásnak, sőt jelentősen hozzájárultunk – a rendőrségre gondolok, a Belügyminisztérium rendőrségi részére – a békés rendszerváltozáshoz. Másfél-két év alatt sikerült úgy átalakítani a rendőrséget, hogy gyakorlatilag az új kormány is abszolút bizalmat szavazott ennek a szervezetnek, s nem esett szét, nem verték szét a rendőrséget, hanem a régi rendszerből sikerült áthozni az új rendszerbe. Amikor a Belügyminisztériumba kerültem, azt tapasztaltam – vagyis nem csodálkoztam rá, mert pontosan tudtam –, hogy akkoriban az egy rendőr-minisztérium volt. Ez például abban is megnyilvánult, hogy a belügyminiszter és a tanácsai területet felügyelő miniszterhelyettes kivételével mindenki katonai rendfokozatot viselt. A miniszterhelyettesek, az anyagi, pénzügyi, személyügyi, humán területen dolgozóktól kezdve egészen a titkárnőkig mindenki katonai rendfokozatot viselt, mindenki rendőrtiszt vagy -tiszthelyettes volt. A másik ilyen tapasztalatom az volt, amely szintén nem jelentett újdonságot számomra, hogy a Belügyminisztérium két legfontosabb területe, az állambiztonsági szervezet és a rendőrség nem önálló, hanem főcsoportfőnökségeként működik a belügyön belül. A II. főcsoportfőnökség volt a rendőrség, a III. főcsoportfőnökség pedig az állambiztonság. Az I. az anyagi-technikai, a IV. pedig a humán, személyzeti és oktatási főcsoportfőnökség. Más szervezetek viszont már önállóan működtek. Például a Határőrség Országos Parancsnoksága, a kormányőrség, a tűzoltóság nem voltak közvetlenül részei a Belügyminisztériumnak. Tehát a belügynek két nagy pillére volt: az állambiztonság és a rendőrség, de mindkét szervezet szerves része volt és szervezetenként is be volt tagozódva a Belügyminisztériumba.

INTERJÚ

■ *Mit említene negatívként az akkori rendőrség működése kapcsán?*

T. A.: Ami nagyon zavaróan hatott az irányítási rendre, hogy valamennyi főcsoportfőnök egyben miniszterhelyettes is volt, ezért a rendőrség irányítása így osztott formában történt. Vagyis az országos rendőrfőkapitány, a közbiztonsági miniszterhelyettes csak szakmai irányítást gyakorolt a rendőrség felett, mert az oktatási, személyügyi, anyagi, pénzügyi, technikai főcsoportfőnökök, miniszterhelyettesek sokszor éppen a helyzeti előnyük miatt erősebbek voltak, erősebb irányítási jogkörük volt. Tehát egy felparcellázott, felszeletelt irányítási rend működött, amelyet a belügyminiszter fogott össze. Kedvezőtlen tapasztalatom volt még, hogy a belügyminiszter volt a mindenható, aki közvetlenül irányította a rendőri szerveket, ő volt a főnöke a megyei rendőrfőkapitányoknak. A szó valódi értelmében; nemcsak a kinevezésről vagy a munkáltatói jogkör gyakorlásáról volt szó, hanem még a főkapitányi értekezleteket is a belügyminiszter vezette. Nyilván ez abból adódott, hogy akkoriban egységes főkapitányságok voltak, állambiztonsági és rendőrségi szerveként együttesen is működtek, így nem lehetett egyetlen miniszterhelyettesnek a kezébe adni a teljes irányítási jogkört. Az sem volt szerencsés, hogy a belügyminiszter közvetlen irányítása alatt volt a főügyelet, vagyis nem a rendőrség irányította a főügyeletet, hanem a belügyminiszter titkárságához volt becsatolva.

■ *Melyek voltak azok a szervezeti és strukturális változások, amelyeket ön indított el?*

T. A.: 1989-ben, a rendszerváltozás előestéjén az egész ország lázas állapotban volt, tüntetések százai zajlottak a fővárosban és vidéken is. Megjelent a nyilvánosság, a sajtószabadság, és ezzel párhuzamosan gátszakadás történt a bűnözésben is. A korábbi „kiegyensúlyozott” bűnözés 1989-ben meglódult, és igen jelentős, emberi ésszel alig követhető növekedés történt a bűnözésben. Mi, rendőri vezetők kapkodtuk a fejünket, hogy mit is lehet kezdeni ezzel az új helyzettel. Nem beszélve arról, hogy ekkoriban az állami szervek is elbizonytalanodtak, megszűnt a pártirányítás, a pártszervezetek kivonultak a munkahelyekről, így a Belügyminisztériumból is, új helyzet alakult ki. Mindezek függvényében létrehoztam egy miniszterhelyettesi tanácsadó testületet, amelybe behívtam egy megyei főkapitányt, egy főkapitány-helyettest, valamennyi szolgálati ág egy-egy kitűnő képviselőjét, volt köztük körzeti megbízott, járőr és rendőrkapitány is. Ez egy tizenöt fős tanácsadó testület volt, amellyel rendszeresen, havonta legalább kétszer találkoztam, s átbeszéltük a kialakult helyzetet, hogy mi van a végeken, hogyan működnek a kapitányság-

INTERJÚ

gok, milyen problémáik vannak. Arra az elhatározásra jutottunk, hogyha meg akarjuk menteni a rendőrséget, s át akarjuk vinni az új rendszerbe – mert akkor már nyilvánvaló volt, hogy változás lesz –, akkor bizonyos területeken gyökeres változtatásokat kell végrehajtani. Azt is mondhatnám, hogy három célt tűztünk ki magunk elé. Az első, hogy a szocializmusból áthozzuk a rendőrséget az új rendszerbe. A második cél az volt, hogy megtegyük azokat a szükséges szervezeti változtatásokat, amelyek kellettek az irányításhoz. A harmadik pedig, hogy olyan ideiglenes jogszabályokat is betervezzünk, megalkossunk, kodifikáljunk, amelyekre feltétlenül szükség van az átmenethez. 1989 nyarán a legfontosabb szervezeti változásokat kellett meghoznunk. Először is, a szervezet nem működhetett tovább, legalábbis hatékonyan, abban a formában, hogy a belügyminiszter a rendőrség közvetlen főnöke. Részben azért, mert a belügyminisztert az országban uralkodó lázas állapotban folyamatosan lefoglalta a kormányzati munka, tehát nem tudott foglalkozni a rendőrséggel közvetlenül, ezért kezdeményeztem, hogy a megyei rendőr-főkapitányságok feletti hatáskör az ORFK vezetőjéhez kerüljön. Az országos rendőrfőkapitány legyen a közvetlen főnöke a megyei főkapitányoknak és a rendőrségnek. Egyszerűen valakinek kézbe kellett vennie a rendőrséget. Nagyon hosszú vita után a belügyminiszter hozzájárult ahhoz, hogy az országos rendőrfőkapitány teljes hatáskört kapjon a rendőrség irányítása felett. Nagyon nagy volt az ellenállás, mert ezzel párhuzamosan a többi miniszterhelyettes jogköre, hatásköre csökkent. Érdekességként megjegyzem, hogy az, akinek a legjobban kellett volna tiltakoznia ez ellen, az állambiztonsági miniszterhelyettesnek, mert az ő szervezete is jelen volt a megyei főkapitányságokon, támogatta ezt, s azt mondta, hogy ezt a területet ténylegesen egy kézbe kell adni, s az nem lehet más, mint az ORFK vezetője. Ezzel a lépéssel 1989 nyarán megkaptam a rendőrség teljes irányítási hatáskörét. Ezzel egy időben még egy fontos változás történt: meg kellett vonni a belügyminisztertől a főügyelet felügyeletét. Tarthatatlan volt, hogy események sokasága történik az országban, növekszik a bűnözés, és akkor egy titkárság felügyeli a főügyeletet. Így nem lehetett interaktív a reakció a belügy részéről a megyékben vagy a településeken történt eseményekre. Nem is beszélve a határ menti eseményekről. Ezt is közvetlenül az ORFK vezetőjéhez kellett rendelni. 1989-ben ez forradalmi szervezeti változásnak számított, mert nemcsak hatáskört jelentett, hanem óriási felelősséget is, hiszen teljes egészében átadták a rendőrség vezetőjének a magyar rendőrség felügyeletét és irányítását. Ma ez, ugye, természetes, de akkor nem volt az.

INTERJÚ

■ *Mi volt a legnehezebb döntése, amit a rendszerváltozás periódusában meg kellett hoznia?*

T. A.: A szervezeti változások kapcsán át kellett tekintenünk a rendőrség vezetői állományát, s megnéznünk, kik vezetik a magyar rendőrséget. Tudtam, hogy a húsz megyei, illetve fővárosi főkapitány közül tizennégy mögött nem volt rendőrségi pályafutás. Vagy a megyei pártbizottságtól érkeztek, pártfunkcionáriusok voltak, vagy állambiztonsági múltjuk volt. Nyilvánvalóan a szakmát nem sikerült nagyon megtanulniuk, másrészt pedig állandó célpontjai voltak a sajtónak és az alternatív ellenzéki tömörüléseknek, amelyek tulajdonképpen követelték a vezetők eltávolítását, felmentését. 1989-ben ezeket a máshonnan érkezett, úgynevezett „ejtőernyős” vezetőket a belügyminiszter egyetértésével felmentettük a beosztásukból. Óriási cserét hajtottunk végre a főkapitányságok élén, s mindenütt belső vezetőket neveztünk ki főkapitánynak, akiknek volt rendőri múltjuk. Ez sem volt egyszerű feladat, mert érthető módon persze itt is nagy volt az ellenállás. Mindenféle megjegyzéseket kaptunk, de ezeket a lépéseket meg kellett tennünk, mert másként nem működhetett a rendőrség. Talán mind közül ez volt az egyik legnagyobb horderejű döntésünk. Itt kell megemlíteni azt is, hogy a rendőrség nem nagyon bírta a rá szakadt nagy terhelést; a bűncselekmények száma jelentősen nőtt (negyvenötven százalékos növekedésre kell gondolni), és az országnak akkor alulmértétezett, viszonylag kis létszámú rendőrsége volt. Ezeket az ügyeket nem tudták feldolgozni, nem volt elegendő vizsgálati kapacitásuk. Különböző módokon próbáltuk segíteni a vizsgálati szerveket, de az utca rendőre is elbizonytalanodott. Nagyon sok volt a rendkívüli esemény, a rendőrök által elkövetett fegyverelemsértés, jogsértés. Amellett, hogy volt egy tanácsadó testület, éreztem, hogy nagyon nagy űr keletkezett azzal, hogy a párt erről a területről is kivonult. Mivel nem volt már pártirányítás, nem volt pártfelügyelet a városokban, a megyékben, ezért erősítettem a központi irányítást, s rendszeresítettem az országos kapitányságvezetői értekezleteket. Ez azt jelentette, hogy valamilyeni rendőrkapitánnyal folyamatos konzultációt tartottunk, hogy érezzék, ebben az átmeneti időben is működik a Belügyminisztérium. A rendszerváltozás egyik legnagyobb rendőrségi rendezvénye egy ötszáz fős járőrértekezlet volt. Ötszáz rendőrrajórt, közterületi járórt hívtunk be egy nagy rendezvényre. A városi kapitányságok a járőrök képviselőit küldték el, s természetesen ott voltak a rendőrkapitányok, a főkapitányok is. Ezen a járőri értekezleten tulajdonképpen egyfajta feladatmeghatározás volt, hogy miként viselkedjenek a rendőrök az átmenetben. Azt kértük, hagyják abba a zaklató, úgynevezett megelőző rendőri szolgálatot. Rengeteg tüntetés volt akkoriban, s 1989-ig a

INTERJÚ

tüntetések kezelése főként abban merült ki, hogy a rendőrök minden résztvevőt igazoltattak, kitöltötték az igazolató lapot, felírták a jelenlévők adatai, de ezzel csak bosszantották őket. Ezen a járőrértekezleten ezt megtiltottam, s kiadtuk írásban is, belső utasításként. Azt kértem a járőröktől, hogy mostantól Magyarországnak csak reagáló rendőrsége legyen, ne zaklassák a járművezetőket, ne igazoltassanak, mert csak a megjegyzéseket kapják, mint például „kommunista rendőrök”. Nyilvánvaló szembenállás volt az állampolgárok és a rendőrök között, mert politikai rendőrségnek tekintették a járőröket is, nem csak az állambiztonságiakat. Azt mondtam, hogy ennek akkor most vége, s tessék csak és kizárólag az eseményekre reagálni. Amikor az állampolgár bajba kerül, amikor bejelenti, hogy esemény van, amikor segítséget kér, akkor viszont hanyatt-homlok menjenek, segítsenek és legyenek jelen, tegyenek meg mindent, amit lehet. Sokan azt mondják, hogy ez a járőri értekezlet volt a rendőrségnél a legnagyobb fordulat, mert onnantól kezdve nem arról volt szó, hogy passzívvá vált a rendőrség, hanem ezzel a magatartásával is segítette a rendszerváltozást, és nem provokálta az embereket. A miniszteri értekezleten ez utólag téma volt, s a belügyminiszter azt mondta, ő ezzel nem nagyon ért egyet, de úgy gondolta, hogy mivel ennek a területnek én vagyok a szakembere, én is vagyok a felelős, ha a rendőrséget így visszavonom. Úgy gondoltam, hogy a kialakult helyzetet másként nem lehet kezelni, mert nem tudhatjuk, milyen konfliktusok kerekednek abból, ha az országnak továbbra is aktív, zaklató rendőrsége van.

■ *Milyen jogszabály-módosításokat kellett végrehajtaniuk?*

T. A.: 1989. október 23-ra, a köztársaság kikiáltására készültünk. Azt gondoltuk, hogy ez rutin politikai esemény lesz, sok tennivalója nem lesz a rendőrségnek azon kívül, hogy biztosítja a rendezvényt a Kossuth téren. Igen ám, de október 22-én az ellenzéki pártok képviselői egy soron kívüli csoportos találkozót kértek tőlem. Gyakorlatilag minden akkor létező párt képviselője ott volt. Ultimátumot adtak rajtam keresztül a rendőrségnek, hogy a 23-i ünnepi rendezvényen a rendőrök nem jelenhetnek meg vörös csillaggal a sapkájukon, mert ha mégis, akkor számíthatunk arra, hogy a tömeg forradalmi úton távolítja el a rendőrség sapkájáról a vörös csillagot. Amikor elmentek, jelentettem a belügyminiszternek, hogy mi történt. Ő azt kérdezte, hogy egy nap alatt mit tehetnénk. Javasoltam, hogy vagy levetetjük a biztosításban résztvevők sapkájáról a vörös csillagot, bár a helye ott marad, vagy kísérletet teszünk valamilyen sapkarózsa legyártására. Utóbbi történt. Az állami pénzverde vezérigazgatója volt a segítségünkre. Másnap reggelre legyártottak

„... részesei voltunk az átalakulásnak...”
Interjú dr. Túrós Andrással

INTERJÚ

számunkra nagyjából ötezer darabot, így a biztosításban részt vevő rendőrök nemzeti színű sapkarózsával jelentek meg, s a tömeg megtapsolta őket. Persze a ruházati szabályzatot ezután ennek megfelelően módosítanunk kellett. A szolgálati szabályzat kapcsán országos kapitányi értekezletet tartottunk, amelynek egyetlen napirendi pontja az volt, hogyan változzon a szolgálati szabályzat, azon belül is, mi legyen a megszólítás. Az elvtárs, elvtársnő helyett milyen megszólítást alkalmazzunk a jövőben. Lehetett érezni, hogy vibrál a levegő, mert a rendőri vezetők többsége rendkívül erősen kötődött a régi beidegződésekhez, s a szavazásnál majdnem egyharmaduk ragaszkodott ahhoz, hogy maradjon meg a jelenlegi, mert az mindent kifejez. Vagy húsz százalékos bajtárs, bajtársnő megszólítást akart, s ekkor felszólalt *Diczig István*, aki azt mondta, hogy szerinte bátran válasszuk az úr, asszony, hölgyem megszólítást, mert ez általánosan elfogadott forma, és ebbe az irányba megyünk, polgári demokrácia várható, s ez a megszólítás időálló lesz. Végül ezt fogadtuk el, s 1989 végén elkészült az új szolgálati szabályzat, amely 1990. január 1-jén lépett hatályba. Ez kicsit liberálisabb volt a korábbihoz képest. Például megengedte a szakállt a rendőröknek, nem korlátozta a hajviseletet, amiből végül elég nagy káosz lett. De ezzel együtt az új szolgálati szabályzat kiadása forradalmi változás volt, amelyhez a nyugatnémet rendőrségi szabályzatot tanulmányoztuk, azt vettük alapul. 1990 januárjában, amikor sor került ennek bemutatására, a sajtótájékoztatón szó szerint még a csilláron is lógtak az emberek, annyira kíváncsiak voltak: ez volt az első nyilvános rendőrségi jogszabály, amelyet mindenki megismerhetett.

■ *A Dunagate-jelentést újdonságként fogta fel, vagy kettős sebességű átalakulásnak?*

T. A.: 1989 végén a romániai forradalommal egy időben Magyarországon kirobbant a Dunagate-botrány, s ez teljesen szétzilálta a Belügyminisztériumot. Gyakorlatilag 1990 januárjára szétesett a minisztérium, egyedül a rendőrség maradt egyben. Míg a rendőrség sikeresen átalakult, az állambiztonság egy tehetetlenségi erőnél fogva tovább végezte a munkáját, mintha mi sem történt volna. Nem vettük figyelembe, hogy közben kikiáltották a köztársaságot, hogy többpártrendszer alakult, hogy választásokra készültek, hogy milyen állásfoglalások történtek a kerekasztal-megbeszéléseken – az állambiztonsági szervek gyakorlatilag ugyanúgy végezték a titkos felderítő és megfigyelő tevékenységet az ellenzéki pártok vonatkozásában, mint azelőtt. Csak egy olyan személy kellett, aki mindezeket az ellenzéki pártok tudomására hozza, s érthető módon onnantól óriási botrány alakult ki az országban. Ennek az lett

INTERJÚ

a következménye, hogy lemondott a belügyminiszter, a kormány pedig azonnali hatállyal megszüntette az állambiztonsági szerveket, átalakította a titkosszolgálatokat, létrehozta a Nemzetbiztonsági Hivatalt, az Információs Hivatalt, a szakszolgálatot, és egy-egy törvény gyors elfogadásával új alapokra helyezték a titkosszolgálatok működését. [A Dunagate-jelentést e számunk 42. oldalán szöveghűen közöljük. – a szerk.]

■ *Miért nem külön törvényjavaslattal hozták létre az új ORFK-t?*

T. A.: Ezekben a zavaros időkben óriási lehetőségünk volt a jogalkotásra, mert mindenki el volt foglalva a Dunagate-botrányal és az állambiztonsági szervek átalakításával, a III/III-as főcsoportfőnökség megszüntetésével. Két ember neve mindenképpen említést igényel, *Verebélyi Imre* miniszterhelyettesé, akkori, a deregulációért felelős kormánybiztosé, és *Felkai Lászlóé*, aki akkor az én titkárságomat vezette. Mi hárman akkor olyan elhatározásra jutottunk, hogy itt az idő, és soha vissza nem térő lehetőséget láttunk arra, hogy a rendőrség kiváljon a Belügyminisztériumból. Mivel eltűnt a III-as főcsoportfőnökség, úgy gondoltuk, hogy most kell „kivinnünk” a II-es főcsoportfőnökséget is. Elkészítettük a törvényjavaslatot, amelyben az szerepelt, hogy a rendőrséget nem a belügyminiszter, hanem az országos rendőrfőkapitány irányítja, s a belügyminiszter csak a jogszabályok és az államirányítás egyéb eszközeivel felügyelheti a rendőrséget. Az összes többi hatáskört az országos rendőrfőkapitány kapta meg, és ezt elbujtattuk egy négyszáz oldalas deregulációs törvényjavaslatba. Innentől kezdve a belügyminiszternek megszűnt az a hatásköre, hogy a rendőrség egyedi ügyeibe beavatkozzon és utasításokat adjon, s az országos rendőrfőkapitány gyakorlatilag teljes jogú felhatalmazást kapott. Ez a jogszabály még a választások előtt hatályba lépett. Március elején már de facto „kicsempesztük” a rendőrséget a belügyből, mert megszereztük a munkásőrség Somlói úti épületét, s kiköltöztünk a Belügyminisztérium épületéből. Új struktúrát hoztunk létre, megszüntettük a csoportfőnökségeket, civilesítettük a szervezetet, főosztályok, osztályok jöttek létre, s 1990. március 15-től már teljes egészében új szervezeti struktúrában, abszolút önálló rendőrségként működött az Országos Rendőr-főkapitányság.

■ *Németh Miklós a rendszerváltás kormányfője most megjelent életrajzi kötetében dicsérő szavakkal emlékezik az önnel való együttműködésre. Hogyan alakult a kapcsolata azokban az időkben a miniszterelnökkel?*

T. A.: Igen, mi barátok voltunk, és vagyunk. Sokat konzultáltunk akkoriban, talán ezért is lehettem helyzeti előnyben az összes többi miniszterhelyettes-

... részesei voltunk az átalakulásnak...”
Interjú dr. Túrós Andrással

INTERJÚ

hez képest, mert közvetlen kapcsolatom volt a kormányfővel. Azt a tájékoztatást kaptuk tőle, hogy a Szovjetunió nem avatkozik be a Magyarországon folyó változásokba, nem fogja megakadályozni őket. A miniszterelnök szilárd elhatározása az volt, hogy végig kell vinni a folyamatot, engedni kell a szabad választást Magyarországon. Azt kérte tőlem, hogy a rendőrség álljon a változások élére, segítse, s ne akadályozza őket. Ez nagyon határozott iránymutatás volt. Amikor lezajlottak a választások, de még nem alakult meg a kormány, *Antall* miniszterelnök úr az elsők között hívatott engem magához, még az MDF székházába, mint országos rendőrfőkapitányt. Tájékoztatást kért a rendőrség akkori állapotáról, elmondta, hogy a rendszerváltozás kapcsán ő milyen amnesztiában gondolkodik, hogy kiket kellene amnesztiában részesíteni, s velem kapcsolatban mik az elképzelései. Azt mondta, hogy szeretné, ha folytatnám ugyanazt a szakmai munkát, amit Borsod megyei főkapitányként végeztem, mert ismerte az ottani munkásságomat, azzal maximálisan egyetértett, s szerette volna azt országosan is megvalósítani. Azt válaszoltam, hogy a megváltozott körülmények miatt azt a kemény rendőri fellépést teljes egészében nem lehet megvalósítani, de jogállami keretek között is lehet sokkal nagyobb rendet tartani. Aztán azt mondta, értsem meg, hogy rendszerváltozás történt, ezért nem tud megtartani első számú vezetőként, viszont azt szeretné, hogy továbbra is én maradjak a rendőrség szakmai vezetője. Így lettem az országos rendőrfőkapitány általános szakmai helyettese. Gyakorlatilag hozzám tartozott a rendőri állomány, a funkcionális szervek kivételével. Kitűnő harmóniában tudtam együtt dolgozni a kormánnyal mindaddig, amíg ezt megengedték.

Készítette: Végh Zsuzsanna